

Slavoj Žižek

Ukraina och det tredje världskriget

Ur *Flamman* 11/3 2022

Slavoj Žižek är en slovensk filosof, sociolog m m. Han är professor vid högskolan **European Graduate School**, EGS (*Europäische Universität für Interdisziplinäre Studien*) i Schweiz, men är även verksam vid University of London och Ljubljanas universitet. Žižek är en frispråkig vänsterteoretiker som inte sällan företrätt kontroversiella uppfattningar.¹ Exempel på detta ges i [Till Slavoj Žižeks försvar](#), av Conrad Hamilton och Matt McManus.

Tips: Mer av Slavoj Žižek om Ukraina: ["Was Russia's 'rape' of Ukraine inevitable?"](#) (25/2 2022), [What Does Defending Europe Mean?](#) (2/3 2022), [What Will Grow Out of a Pocket Full of Sunflower Seeds?](#) (7/3 2022), [Žižek on the war in Ukraine](#) (enbart ljud, Youtube 10/3)

Putin kopierar den västerländska imperialismen för sina egna stormaktsambitioner. Då räcker det inte med att försvara Europa. Vi bör i stället alliera oss med tredje världen för att erbjuda dem ett alternativ till Kina och Ryssland.

Efter den ryska attacken mot Ukraina skämdes jag åter över att vara slovensk medborgare. Den slovenska regeringen deklarerade omedelbart att den var redo att ta emot tusentals ukrainska flyktingar som flydde den ryska ockupationen... Toppen, men när Afghanistan föll i händerna på talibanerna proklamerade samma regering att Slovenien inte var berett att ta emot flyktingar därifrån – den avancerade förklaringen var att i stället för att fly så borde folket stanna på plats och bekämpa talibanerna med gevär. Enligt samma logik, för några månader sedan, när tusentals flyktingar från Asien försökte komma in i Polen via Belarus, erbjöd den slovenska regeringen Polen militärt understöd eftersom Europa var under attack.

Det finns alltså uppenbarligen två sorters flyktingar, "våra" (europeiska), det vill säga "riktiga flyktingar" och de från tredje världen som inte förtjänar vår gästfrihet. Den slovenska regeringen publicerade en tweet den 25 februari som tydliggjorde denna distinktion: "De ukrainska flyktingarna kommer från en kulturell, religiös och historisk miljö som är helt annorlunda än den afghanska." Efter det ramaskri som tweeten orsakade blev den snabbt borttagen, men den obscena sanningens ande hade sluppit ut ur flaskan ett kort ögonblick.

Jag nämner inte detta av moralistiska skäl utan för att jag tror att ett sådant "försvar av Europa" kommer att innebära en katastrof för det västerländska Europa i den världsomspännande kapplöpning om geopolitiskt inflytande som inletts. Våra medier fokuserar nu på konflikten mellan den "liberala" västerländska sfären, och den "eurasiatiska" ryska sfären, som båda anklagar varandra för att utgöra ett hot: Väst uppmuntrar "färgrevolutioner" i öst och omringar Ryssland med expansionen av Nato; Ryssland försöker brutalt att återta kontrollen över hela det postsovetjetiska området, och ingen vet var det kommer sluta. Putin har redan tydligt visat att han inte kommer att nöja sig med att se på om Bosnien-Hercegovina närmar sig Nato (vilket förmodligen innebär att han kommer att stödja att den serbiska delen separeras från Bosnien). Alltsammans är en del av ett större geopolitiskt spel – det räcker med att minnas den ryska militära närvaron i Syrien som räddade Assads regim.

¹ Om Žižek, se även svenska Wikipedia-artikeln: [Slavoj Žižek](#).

Det som Väst till stor del struntar i är den tredje och betydligt större gruppen bestående av länder som för det mesta endast observerar konflikten: tredje världen, från Latinamerika till Mellanöstern, från Afrika till Sydostasien (inte ens Kina är beredda att stödja Putin helhjärtat, även om man har sin egen plan). Den 25 februari, i ett meddelande till den nordkoreanska ledaren Kim Jong Un, tillkännagav den kinesiska presidenten Xi Jinping att Kina var redo att tillsammans med det koreanska partiet succesivt utveckla vänskapsrelationer och samarbeten mellan Kina och Demokratiska Folkrepubliken Korea ”i en ny situation” – en kodad referens till kriget i Ukraina. Man fruktar att Kina använder den ”nya situationen” för att ”befria” Taiwan.

Det är därför det inte räcker att upprepa saker som förefaller självklara. Och Putins språkbruk är i sanning avslöjande. Den 25 februari 2022 uppmanade Putin den ukrainska militären att ta makten i sitt land och störta president Zelenskyj, och menade att det vore ”enklare för oss att komma överens med er” än ”detta gäng av knarkare och nynazister” (den ukrainska regeringen) som hade ”tagit hela det ukrainska folket som gisslan”. Lägg också märke till hur Ryssland omedelbart militariserar alla sanktioner: när de västerländska staterna överväger att utesluta Ryssland ur betalningssystemet Swift, svarar Ryssland att det var likvärdigt med en krigshandling – som om Ryssland inte redan hade startat kriget i verkligheten! Ett annat fasansfullt exempel var den 24 februari, dagen då invasionen inleddes, när Putin meddelade att de som ”utifrån försöker ingripa mot oss ska veta att svaret från Ryssland kommer att vara omedelbart och kommer att få konsekvenser som ni aldrig tidigare upplevt.” Låt oss för ett ögonblick ta denna utsaga på allvar: ingripa utifrån kan innebära en massa olika saker, inklusive de vanliga försändelserna av militär försvarsutrustning till Ukraina. ”Mer omfattande konsekvenser än ni någonsin upplevt i historien”? De europeiska länderna har utstått två världskrig med miljoner döda, så en mer omfattande konsekvens kan bara innebära atomkrig. Det är denna radikaliserings (som inte enbart är retorisk) som borde göra oss bekymrade: de flesta av oss förväntade sig att Ryssland skulle ockupera de två ”republikerna” kontrollerade av ryska separatister eller, i värsta fall, hela Donbass-regionen, men ingen förväntade sig riktigt att hela Ukraina skulle bli invaderat.

De som stödjer Ryssland, eller om inte annat uppvisar en viss förståelse för deras handlingar, utgör en grupp märkliga figurer. Det sorgligaste är kanske att ett antal personer i den liberala vänstern bara trodde att krisen var en bluff, eftersom båda sidorna visste att de inte kunde tillåta sig ett totalkrig – deras budskap var: ”Ta det lugnt, förivra er inte så kommer allt att gå bra.” Olyckligtvis hade Biden rätt när han för snart en månad sedan sade att Putin hade bestämt sig för att invadera. Efter den ryska aggressionen har vissa i ”vänstern” (jag kan inte använda ordet här utan citationstecken) föredragit att skylla på Väst – det är en välkänd historia: Nato kvävde och destabiliserade Ryssland långsamt genom att omringa det militärt, genom att underblåsa dess färgrevolutioner, genom att strunta i dess högst berättigade farhågor; kom ihåg att Ryssland blivit attackerat två gånger av Väst under det gångna seklet... Det finns naturligtvis ett korn sanning i det, men att säga så är detsamma som att legitimera Hitler och lägga skulden på Versailles-avtalet som krossade den tyska ekonomin. Och det innebär också att stormakterna skulle ha rätt att kontrollera sina egna intressesfärer och offra de små staternas självständighet på den stabila världsordningens altare. Putin har vid flera tillfällen sagt att han var tvungen att ingripa militärt, han hade inget annat val. Om man följer hans sätt att resonera så är det sant, men vi kan inte se militäringripandet som Putins TINA (”There is no alternative”) *om vi inte först accepterar hans globala vision av politiken som en kamp mellan stormakter för att försvara och expandera deras intressesfär.*

Hur ligger det då till med Putins anklagelser om ”ukrainsk fascism”? (Förresten är det bisarrt att kalla Zelenskyj nynazist, när han just precis är jude och förlorade flera släktingar i Förintelsen...). Låt oss i stället ställa Putins fråga till honom själv: alla de som gör sig några

illusioner om Putin bör notera att han gjort Ivan Iljin till sin officiella husfilosof. Iljin är en rysk politisk teolog som efter att ha blivit landsförvisad ur Sovjetunionen i början av 20-talet på den berömda ångbåten med filosofer, pläderade mot bolsjevismen och den västerländska liberalismen, för en rysk fascism i sin egen tappning: staten betraktad som en organisk gemenskap styrd av en faderlig monark. För Iljin är samhällssystemet alltså som en kropp inom vilken var och en har en given plats och frihet innebär att veta sin plats. För Iljin är demokratin alltså en ritual: ”Vi röstar bara för att bekräfta vårt kollektiva stöd till vårt överhuvud. Överhuvudet legitimeras varken av våra röster eller väljs genom våra röster.” Är det inte de facto precis så de ryska valen har fungerat de senaste decennierna? Inte konstigt att Iljin trycks i massupplagor i Ryssland i dag och att gratisexemplar delas ut till statens apparatjicks och värnpliktiga soldater. Aleksandr Dugin, Putins hovfilosof², går i Iljins fotspår och lägger bara till en postmodernistisk touch av historierelativism:

”Postmodernismen visar att varje så kallad sanning är en trosfråga. Vi tror alltså på det vi gör, vi tror på det vi säger. Och det är enda sättet att definiera sanningen. Vi har alltså vår specifika ryska version av sanningen och det får ni finna er i. Om inte USA vill utlösa ett krig, så får ni erkänna att USA inte längre är den enda härskaren. Och med (situationen) i Syrien och i Ukraina, säger Ryssland: ’Nej, det är inte ni som bestämmer längre.’ Det handlar om att få veta vem som styr världen. Det kan endast kriget avgöra.” (Aleksandr Dugin i BBC-dokumentären *The Russians who fear a nuclear war with the west*, som finns tillgänglig på Youtube³).

Men vårt omedelbara problem är detta: vad göra med Syriens och Ukrainas befolkning? Kan de också själva välja sin sanning/tro eller utgör de snarare en spelplan för de stora ”världshärskarna” och deras kamp? Idén att varje ”kultur” har sin egen sanning är den som gör Putin så populär hos den nya populistiska högern – då är det inte överraskande att hans militära ingripande i Ukraina mottagits av Trump och andra som ett genidrag... Så när Putin talar om ”denazifiering”, låt oss helt enkelt minnas att det är samma Putin som stött Marine Le Pen i Frankrike, Lega i Italien och andra samtida nyfascistiska rörelser.

Men detta är inte överraskande: glöm den ”ryska sanningen”, det är bara en passande myt för att rättfärdiga makten. Det som Putin håller på med, är att i efterhand kopiera den västerländska imperialistiska expansionismen. Och för att verkligen bemöta den, borde vi bygga broar med länder i tredje världen, som har en lång lista fullt berättigade anklagelser mot den västerländska koloniseringen och exploateringen. Att ”försvara Europa” är inte nog: vårt verkliga uppdrag består i att övertyga tredje världens länder om att vi kan erbjuda ett bättre alternativ än Ryssland eller Kina inför våra globala problem. Och det enda sättet att åstadkomma det är genom att förändra oss själva långt bortom det postkolonialt politiskt korrekta, att hänsynslöst göra oss av med alla former av neokolonialism inom oss själva, om de så är maskerade som humanitär hjälp.

Om inte kan vi ju fråga oss varför tredje världen inte förstår att genom att försvara Europa så kämpar vi också för deras frihet – de förstår inte för att vi själva inte riktigt gör det. Är vi då redo att göra det? Jag tvivlar.

Översättning: Jenny Högström.

² Se även artikeln ”Alexandr Dugin och fascism på vänsterkanten” i samlingen [Vart går Ryssland? Olycksbådande ideologiska tendenser](#)

³ Se <https://www.youtube.com/watch?v=mKPh9D-pbOo> (programmet från oktober 2016). Dugin intervjuas och kommenteras drygt 8 minuter inne i programmet.